

ANTROPONIMLARLAR BADIY MATN VA TASVIR UCHUN MADANIY KOD SIFATIDA

Hamroyeva Maftuna Rasulovna,

BuxDU doktranti

maftuna130193@gmail.com

Annotatsiya. O'zbek tili bugungi kunda millat vakillarining ijtimoiy aloqasini to'liq ta'minlashga xizmat qilmoqda, o'zbek millatining fikr almashuv quroli sifatida katta ijtimoiy vazifa ado etmoqda. Bu O'zbek tilshunosligida antroponimlar bo'yicha bir qator ilmiy ishlar qilinganiga qaramay, bu sohada yechilmagan masalalar talaygina. Shuningdek, o'zbek tilininng bugungi taraqqiyotiga tilshunos olimlarimiz, yozuvchilarimiz, shoirlarimizning qo'shgan hissalarini beqiyos. Ularning katta mehnatlari tufayli o'zbek tilining ko'pchilik sohalarida qat'iy normalar belgilanadi, til birliklarining aloqa jarayonidagi lisoniy namunalari tafsila etiladi.

O'zbek tilida O'zbekistonda yashovchi xalqlarning tarixini, bugungi fidokorona mehnatini ulug'lovchi yuksak saviyadagi badiiy asarlar yaratilgan va yaratilmoqda. Jumladan, mustaqillik davri o'zbek adabiyotida o'z o'rniga ega bo'lgan ijodkorlarning asarlari matnida uchrovchi onomastik birliklarini o'rganish shular jumlasidandir. Bu borada badiiy asar matnidagi antroponimlarining leksik-semantik va uslubiy xususiyatlarini tadqiq qilish ahamiyatlidir. Ushbu maqolada esa badiiy asar matnida antroponimlarning o'ziga xos xususiyatlari, badiiy asarda tutgan o'rni haqida fikr yuritilgan. Shuningdek, ijodkorlar hikoyalarida antroponimlarning berilishi misollar vositasida ochib berilgan.

Kalit so'zlar: antroponimlar, badiiylik, badiiy asar, kishi nomlari, uslubiyat, badiiy uslub, adabiy til, badiiy til, borliq, familiya, taxallus.

Abstract. Today, the Uzbek language Uzbek national exchange as a means of social mission to fulfill. This nation of representatives of social communication, full maintenance service. Linguistics anthroponyms on a number of scientific studies have been charged in this area, however, a lot of issues. In addition, the development of the Uzbek tilininng today, linguists, scientists, writers, poets invaluable contribution. Because of their great work in the Uzbek language to display most of the areas of qat'iy established norms, language, units of the linguistic samples of the recommended procedures.

The nature of the history of the peoples living in Uzbekistan in the Uzbek language, the holy work of a high level of works of art designed and created. In particular, the period of independence, instead of literary works with text frequent onomastic units and others. In this regard, it is important to study the lexical semantic and methodological features of anthroponyms in the text of a work of art. This article is the text of the work of art anthroponyms unique features works of art, think about the role. As well as short stories, creative antroponimlarning be disclosed by means of examples.

Key words: anthroponyms, artistic, literary work, the names of the people, methodology, style, language, the language of art, nature, name, nickname.

Аннотация. Сегодня узбекский язык Узбекский национальный обмен как средство социальной миссии выполнить. Это нация представителей социального общения, полного сервисного обслуживания. Лингвистика антропонимы на в ряде научных исследований, которые были заряжена в этой области, однако, много вопросов. Кроме того, в развитие узбекского искусства сегодня неоценим вклад лингвистов, ученых, писателей, поэтов. В связи с их большой работой на узбекском языке для отображения большинства областей установлены нормы, язык, единицы лингвистических образцов, рекомендуемые процедуры.

Характер истории народов, проживающие в Узбекистане на узбекском языке, святой работу высокого уровня произведений искусства разработана и создана. В частности, период независимости, а не из литературных произведений с текстом частых onomastik единиц и других. В этой связи, это важно, чтобы изучить на лексико-семантические и методологические особенности антропонимов в тексте работы искусства. Эта статья является текстом на работе искусства антропонимы уникальных

особенностей работы искусства, думать о в роли. Так же как и короткие истории, творческий антропонимларнинг быть раскрыт с помощью примеров.

Ключевые слова: антропонимлар, художественное, литературное произведение, имена народов, методология, стиль, язык, язык искусства, природа, имя, прозвище.

Kirish. Har bir ijodkorning o'ziga xos yo'li, tili bo'ladiki, u umumxalq tili qonuniyatlarga asoslanadi. Har bir yozuvchi, shoir umumxalq tilidagi ifodalash vositalaridan o'zicha foydalanadi. Yozuvchi umumxalq tilining boy imkoniyatlaridan foydalanib, adabiy tilni boyitadi, mukammallashtiradi. Yozuvchining bu imkoniyatlardan qanday foydalanganligini o'rganish tildagi asosiy vazifalardan biridir.

Lekin, shunday bo'lishiga qaramay, tanqidchilar yoki o'qituvchilar biror bir asarni tahlil qilar ekanlar, asardagi qahramonlarni salbiy yoki ijobiy obrazlarga bo'lib, ularning har birini xarakterlash bilan cheklanadilar, asarning tili, bu tilning mazmunga munosabati, voqea-hodisalarni tasvirlashda qanday badiiy til vositalardan foydalanish, yozuvchining bu sohadagi yutuq va kamchiliklari e'tibordan chetda qoladi. Shu nuqtayi nazardan, badiiy asar matnidagi onomastik birliklarni tahlil qilish ahamiyatlidir. Mana shunday birliklardan biri antroponimlar, ya'ni kishi nomlarining qo'llanilishi milliylik nuqtayi nazaridan tahlilga tortilishi maqsadga muvofiqdir.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Shunday asarlar borki, ijodkor asardagi barcha qahramonlarni ismlar bilan tilga oladi, ammo asarning bosh qahramonini ism bilan emas, erishgan haqiqiy yutug'i yoki o'z oldiga qo'ygan maqsadi orqali nomlaydi. Asarning hayotiyiligi ham shunda. Buni asardagi "Olim o'g'il" (N.Norqobilov) hikoyasidan olingan quyidagi parchadan ham bilishimiz mumkin: "*Shovqinni eshitib, o'g'il sekin boshini ko'tardi. Ko'zi devor ortida harakatlanayotgan somon g'aramiga tusharkan, olgan bilimi bu dargohda sariq chaqalik qimmatga ega emasligini favqulodda anglab yetganday, asta yulqinib darvoza tomon yurdi.*" Haqiqiy, chin ilm sohibiga nom kerak emas, unga ilm kerak xolos. Olim o'g'ilning otasining ismi Shayman. Bu ism E.Begmatovning "O'zbek ismlari" kitobida quyidagicha izohlangan: arabcha, din sardori degan ma'noni bildiradi. Bu ism aslida Shayx Muhammad ismining qisqargani, bizningcha esa, buzilgan shakli. U asarda sardorlarga xos viqor bilan tasvirlangan: "*O'g'lini ko'rgach, odatiga xos jiddiy tarzda kampiriga im qoqdi.*" "*Hamisha o'g'li kelib ko'rishmoqqa qo'l cho'zgandan keyingina o'rnidan turib, bag'riga bosardi uni. Ortiqcha hayajon-u yalab yulqashni yomon ko'radi u.*"

Hikoyada Shayman cholning bir qancha ulfatlarining tasviriga e'tibor beradigan bo'lsak, ba'zan ko'rinish tasviri, ba'zan esa gap-so'zlari bilan o'z nomi bilan uyg'unlik kasb eta olgan. Mana shunday epizodlardan biri – O'roq chol.

Bilamizki, O'roq ismi o'zbekcha ismlar sirasiga kiradi. Bu ism ekin o'rog'i paytida tug'ilgan bola yoki o'roqdek o'tkir, keskin, uzoq umrli bo'lsin yoxud baxtiyor, shodon bola ma'nolarini ifodalaydi. Bizning fikrimizcha, adib bu qahramonning ismining ma'nosidan kelib chiqib emas, shakl mutanosibliigi uchun tanlagan: "*Ammo shu payt*

O'roq chol gapirib qoldi. - Ulingiz olim bo'пти deb eshitdik, - dedi qurtdek boshini u tomon burib. – Qanday chikin olim bo'пти, a, Shaymanvoy. ”

Bundan tashqari hikoyadagi hayotiylikka yana bir misol tariqasida Sala cho'tir epizodining nomini sharhlaymiz mumkin. Bu antroponim arabcha, maqtov, olqish, shukrona, salavot degan ma'noni bildiradi. Bu ism aslida Salovat shaklida bo'ladi. Ammo hikoyada xalqchilik va tabiiylikni ta'minlash uchun u Sala shaklida qo'llangan. U barcha o'rinlarda Sala cho'tir deb tilga olinadi. Shundan bilishimiz mumkinki, uning yuzi cho'tir. U ismi jismiga munosib bo'lmagan epizod, shuning uchun uni hamma Sala cho'tir deb ataydi: *“Baytalday tirsillagan narsa, Sala cho'tirni pisand qilarmidi.”*

Natijalar. Asardagi mana shu kabi ismi emas, laqabi ma'lum bir uslubiy vazifa bajaruvchi epizodlar hikoyaning xalqona tilda yozilganligini, undagi milliylikni ko'rsatishda yordam beruvchi bir vosita ekanligini yaqqol isbot qiladi:

“Hafta-o'n kun shu sozda qimirlasa, bu yoqdan Vali guppi ozgina himmat qilsa, yetib qolar shu bilan.”

“- Shaymanvoy chatoq, -dedi xari chetida ilinib o'tirgan Olim pakana. Shayman chol uning pachoq jussasiga boqarkan, O'roq cholni haq deb bildi.” “Olim pakana kichik jussasini bejo tebratib, qarshi gap qilmoqchi edi, Quadrat chol vaqtida oraga suqildi.”

“- Xuddi otasining o'zi-ya. Soli o'pkayam shunaqa hovliqma edi. O'pkaligi tufayli otdan yiqilib o'ldi-da.”

“Ko'cha boshida ikki qop somon yuklangan eshagini oldiga solib kelayotgan Haydar ko'sa ko'rindi.”

“- Shayman cholning uli olim bo'пти, olim degani pulning isiga yotolmaydigan xalq bo'ladi, shundayakan, chol qalindan qizg'anmasin deb, ertalab ukasi Salom ko'sadan aytirib yuboribdi.”

“Ana shu Qobul shapka hech qayerda o'qimagan, lekin tayog'ini bir silkitsa, hovlisiga somoniyam, xashagiyam tushib turibdi. ”

“Otasi Uzoq guppi somon tashvishi neligini bilmaydi.”

”O'qishga kelsak, anovu Eshqul cho'loqning bolasiyam o'qigan-da. ”

Bu epizodlarda antroponimik birliklarning qo'llanilishi o'ziga xos uslubiy vazifa bajaradi, ya'ni qahramon kamchiligini ko'rsatish, xarakterini ochish, jamiyatdagi o'rnini bildirish, xalqona ruh baxsh etish kabilar. Hikoyadagi boshqa epizodlarning nomlari ham asarning xalqona, milliy ruhda yozilganligini, ulardan o'rinli foydalanish esa asarda ifodalilik va ta'sirchanlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Masalan, yozuvchi hikoyasidagi quyidagi antroponimlardan foydalanish fikrimiz isboti sanaladi: Sadir – arabcha, baland martabali, mansabdor boshliq, diniy rahnamo degani. Diniy rahnamo kishi, avvalambor, birovga ozor bermaydigan, samimiy kishi bo'lishi lozim. Xuddi mana shu xususiyat bu epizodda namoyon bo'lgan, yozuvchi bu jihatni ko'rsatishga alohida e'tibor bergan:

“...bir chekkada musichaday beozorgina o'tirgan Sadir chol...”

Qodir – arabcha, qudratli, kuchli, barcha narsaga layoqatli. Bu nom Allohning sifatlaridan biridir. Hikoyadagi bu obrazning ovozi xuddi shu xususiyatlarni kuzatishimiz mumkin:

“-Ana eshitdingizmi? – Qodir cholning ovozi davra uzra qalqigan umumxitobni bosib tushdi.”

Demak, inson ismidagi ma`no-mazmun uning faqat tashqi ko`rinishidagina emas, qaysidir bir muayyan jihatida ham namoyon bo`lishi mumkin ekan. Badiiy asarda yozuvchi mana shu kabi fikr-mulohazalarni ham inobatga olgan holda o`z qahramonlarini nomlaydi. Va bunda antroponimlar ham asar tilini o`rganishda ma`lum bir vazifa bajarishi mumkinligiga ishora qiladi. Hikoya tili tahliliga antroponimik soha jihatidan yondashadigan bo`lsak, asar chin ma`noda milliy ruhdaligi, sodda va tushunarligi, tasviriylikka egaligi, xalqchilligi bilan istiqloq davri hikoyalari ichida munosib o`z o`rniga ega asar deyishimiz mumkin, alabatta. Ijodkorning “Ayriliq quvonchi” hikoyasidagi antroponimlarning qo`llanilishiga to`xtaladigan bo`lsak, bu hikoyada obrazlarni nomlashda Norboy, Bozor, Oysanam, Muso kabi nomlardan foydalanilgan. Shulardan Norboy antroponimiga E.Begmatovning “O`zbek ismlari” kitobida shunday izoh beriladi: “Badanida qizil xoli yoki qizillik belgisi bilan tug`ilgan bola yoxud (bir o`rkachli tuyadek) kuchli, qudratli.” Shakllari: Norbek, Norboy, Norjon, Norxon. Bizningcha, bu ism o`zidagi kuchli, qudratli sifatlarini obraz orqali ko`rsata olgan. Buni quyidagi o`rinlarda ko`rishimiz mumkin:

“Unga qiyin, tengqurlari yo`q, boyo`g`liday bo`zrayib bir o`zi qoldi.”

Demak, Norboy chol tengqurlariga nisbatan ko`p umr ko`radi. Ma`lumki, hayotda jismonan va ruhan kuchli insonlargina uzoq umr ko`radi. Ijodkor obrazning bu chizgilariga antroponim orqali ishora qilyapti. Ma`lumki, o`zbek xalqi azal-azaldan bolajon xalq. Allohdan rizq-nasiba qatorida farzandlar va ularning sog`liqlarini so`raydi. Shunday ekan, Norboy chol ham Allohdan farzand so`raydi va uning ismini Bozor deb qo`yadi. Bu ism fors-tojikcha, bozor kuni tug`ilgan bola yoki uyimiz bozor kabi bolalarga to`lsin degani. Demak, bu obrazni nomlash orqali o`zbek xalqi mentaletiga xos jihatlar va milliylik ko`rsatib berilgan deyishimiz mumkin. Bundan tashqari, bozordagi o`z ishining usta kishilari deganimizda ko`z oldimizda raqobatlariga chidamli, kuch-qudratli, chaqqon va o`z ishiga puxta, yuz-ko`zida jiddiylik aks etgan insonlar gavdalanadi. Bu qahramon ham tashqi ko`rinish jihatidan mana shunday tasvirlanadi:

“Ba`zida do`nglikka to`rsillab-qursillab Bozor tog`asi chiqib keladi.”

“Nega deganda, Bozor tog`asi jahldor odam.”

“ Ota faqat menga kerakmi, a? – deya baqiradi qo`llarini paxsa qilib. – Ana, qiziyam qarasin, yasanib-tusanib, to`yma-to`y yurguncha! Axir bir yangang qay biriga bo`sin, ro`zg`orga qarasinmi, yo... Qiynalib ketdi-ku u sho`rlik!”

Norboy cholning ikkinchi farzandi Muso. Bu ism yahudiylar payg`ambar Masih nomidan olingan bo`lib, ma`nosi turlicha izohlanadi:

- 1) qadimiy misrcha: bola, chaqaloq;
- 2) qadimgi yahudiycha: suvdan tortib chiqarib olinga;
- 3) arabcha: ustara, poki.

Shakllari: Musobek, Musoboy, Musojon, Musoxon. Asarda bu ism Muso shaklida, qoʻllanilgan. Maʼlumki, paygʻambarlarga xos xususiyat bu ularning kamtarligi, soddaligi, xullas, ijobiy xislatlarga egaligidadir. Ota-ona esa farzandining shu kabi moʻtabar zotlarning nomlarini qoʻyadi. Asar qahramoni ham xuddi shunday fazilatlariga ega shaxs sifatida tasvirlanadi: *“Musu avvalgidan koʻra serqatnov, gohida oʻzidek kamsuqum, xushroʻygina ayoli bilan keladi.”* *“Musu sodda, mehri tovlanib pochchasining yelkasidan quchdi. Bu gʻidi-bidilarning bir chetida aslida pochchasi turganini xayoliga ham keltirmaydi. Yomonqul tabiatan pismi q odam.”*

Hikoyadagi Norboy cholning qizi Oysanam, antroponimning izohiga toʻxtaladigan boʻlsak, bu nom oʻzbekcha-arabcha ismlar turkumiga mansub boʻlib, oydek goʻzal, zebo qiz degan maʼnolarni bildiradi. Ijodkorning bu qahramoni ismi jismi monand boʻlmagan personajlardan biri sifatida tasvirlangan. Bu holatni asardagi quyidagi oʻrinlar bilan isbotlashimiz mumkin: *“- Qarasin, beliga tosh tegmagan oʻsha Oysanam semiz... Enasi soʻzga chechan ayol, gap deganlarini tandir boshidagi oʻtinday qalash tirib tashlaydi.”* *“Uning qarshisida ammasining tajangtob qiyofasi namoyon boʻladi.”*

Ammo shu bilan birga antroponim maʼnosi personajdagi boshqa jihatlarda namoyon boʻlganligini ham koʻrishimiz mumkin: *“Shu qiz tugʻilganida amma sifatida qanchalik quvonmagandi u. Tuygʻulari marvarid yangligʻoʻzal va serjilo edi.”* Hayotda baʼzan ism maʼnosi xarakterda, tashqi koʻrinishda, kiyinishda yoxud soʻzlashda namoyon boʻluvchi holatlarni ham uchratishimiz mumkin. Yuqoridagi obrazda ham fikrlarimiz oʻz isbotini topgan, albatta.

Muhokama. Hikoyada tilga olingan Yomonqul ismi E.Begmatovning “Oʻzbek ismlari” kitobida quyidagicha izohlanadi: Yomonqul (oʻzbekcha) - chaqaloqni yomon koʻzlardan asrash uchun unga koʻz tegmasin deb shunday ism beriladi. Ammo asarda bu antroponim qahramonida oʻzidagi yomon sifatini koʻrsatgandek, nazarimizda.

“Musu sodda, mehri tovlanib pochchasining yelkasidan quchadi. Bu gʻidi-bidilarning bir chetida aslida pochchasi turganini xayoliga ham keltirmaydi. Yomonqul tabiatan pismi q odam.”

Demak, hayotda baʼzi yaxshi niyat bilan qoʻyilgan ismlar kishi taqdiriga oʻzining boshqa jihatlari, maʼnolari bilan ham taʼsir qilishi mumkin ekan. Bu kabi ismlarga quyidagi ismlarni ham misol qilishimiz mumkin: Ergash ismli bola ota-onasi xohlaganidek yaxshilarga emas, yomonlarga ergashishi yoxud Yoʻldosh ismli bolaning ogʻa-inilariga emas, yomon doʻstlariga yoʻldosh boʻlishi kabilar. Bularidan tashqari, hikoyada Sodiq, Mamarayim kabi epizodik obrazlarni ham koʻrishimiz mumkin. Bu antroponimlarning izohi quyidagicha: Sodiq arabcha, sadoqatli, rostgoʻy, chin doʻst degan

ma`nolarni ifodalaydi. Mamarayim ismi esa aslida Muhammadrahim bo`lib, rahmdil, mehribon, muruvvatli degan ma`noni bildiradi.

Fikrimizcha, ijodkor xalqchil ifodani asarda ko`rsatib berish uchun ham antroponimning jamiyatda qo`llanilishidan kelib chiqib ismni shu shaklda qo`llagan. Ammo, bizning nazdimizda, xalq tomonidan ismlarni bu shaklda qo`llash ularning qisqarib, o`z mohiyatini yo`qotishiga sabab bo`luvchi, o`zbek ismlari fondiga sezilarli ta`sir ko`rsatuvchi omillardan biri sanaladi.

Hikoyanavis Normurod Norqobilovning insoniyat uchun sadoqatli do`st bo`lmish it haqidagi hikoyasida qo`llanilgan antroponimlar tahlili haqida fikr yuritadigan bo`lsak, unda Karim, Sodiq, Rasul, Xidir kabi ismlar qo`llanilgan. Karim arabcha, karamli, saxiy, saxovat degan ma`noni bildiradi. Asarda bu obraz quyidagicha tasvirlanadi: *“Qishda bir chaksa qorni birovga ravo ko`rmaydigan shunday bir odam qo`y va`da qilyaptimi, demak, bu kuchukda bir gap bor.”* Biz hayotda ba`zan ismiga nomunosib kishilarni ham uchratishimiz mumkin. Ana shunday kishilar tasvirini berish orqali ijodkor obraz va uning ismi o`rtasidagi ziddiyatni ko`rsatib bergan. Bu kabi holatlardan asarda hayotiylik unsurlarini ko`rsatish uchun foydalaniladi.

Asarda bosh obrazlar itlar bo`lganligi bois boshqa epizodik obrazlarning ismlaridan shunchaki nomlash uchun foydalanilgan degan xulosaga kelindi. Bu obrazlar hikoyada faqat bir necha o`rindagina tilga olingan xolos: *“Gohida shu ish ustida uy egasining o`rtancha o`g`li Rasul kelib qoladi.”* Rasul ismi arabcha bo`lib, Alloh tomonidan yuborilgan, Allohning elchisi degan ma`noni bildiradi. Mana shunday epizodlardan biri Xidir: *“Otmagan taqdirdayam baribir Xidir xira otib ketadi.”* Bu antroponimning ma`nosi esa E.Begmatovning *“O`zbek ismlari”* kitobida quyidagicha izohlanadi: Xidir arabcha so`z bo`lib, aynan ma`nosi yashil rangli deyiladi. Shuningdek, bu antroponim pokiza, pardali (niqobli) ma`nolarini ham bildiradi.

Tohir Tohir Malik hikoyalarida antroponimlarni qo`llashda o`ziga xos uslubni yaratgan. Ijodkor hikoyalarida bosh obrazlarni nomlagan, ammo epizodik obrazlarni nomlamagan. Balki bu bilan ijodkor kitobxon fikrini asosiy masalaga qaratishi kerak demoqchi bo`lgandir. Yozuvchi hikoyalaridagi antroponimlar tahliliga to`xtaladigan bo`lsak, u Erkin nomli hikoyasida o`n uchta obrazdan to`rttasinigina ismlar bilan keltirgan. Hikoya bosh qahramoni nohaq ayblovlar qurboni o`smir Erkin, bu ism ma`nosiga nazar tashlaydigan bo`lsak:

Erkin – o`zbekcha, hur, ozod bola.

Erkin qamoqxona mahbusiga aylanib ulgurmasidanoq jon taslim qiladi. U *“xalq dushmani”* degan nohaq ayblovdan, qaramlik iskanjasidan ozodlikni afzal ko`radi. U tirik holda hurlikka erisholmasligini anglagach, bu dunyoni tark etib, erkinlikka erishishni tanlaydi. Demak, u ismiga monand erkin bo`lib qoladi. Va har qanday sharoitda ham ozodlikni muhim deb hisoblaydi. Ijodkor bu obrazga shunchaki nom bermagan, u orqali

ozodlik, mustaqillik, erkinlik tuygʻulari barcha narsadan hattoki qamoqdagi hayotdan ham ustun ekanligi yoritgan:

“Shunda bizning oldimizga hur qush boʻlib uchib kelasan. Boʻlaqol, kutyapmiz seni... ” “Koʻz oldidagi daryoda qon mavj urdi. Mavjlar ustida qamoqxona, qamoqxona ichida Erkin chayqaldi. Chayqala-chayqala hushidan ketdi. U akasi aytganday yengil uchdi. Ucha-ucha dadasi tomon yoʻl oldi...” “U oʻzini yengil his qilar, qushday yengil uchardi...”

Uni nohaq ayblab qamoqqa tiqqan obraz Javlon. Bu ismning izohi E.Begmatovning “Oʻzbek ismlari” kitobida quyidagicha keltirilgan:

Javlon - arabcha, chiroyli va shahdam qadamlar tashlovchi, harakatchan, chaqqon.

Javlon salbiy xarakterdagi obraz, lekin u ismi jismiga monand harakatchan va chaqqon, shu darajada chaqqonki, hali aybi boʻyniga qoʻyilmagan yigitchaga hukm ham chiqarishga tayyor. Uning tashqi koʻrinishi, oʻzini tutishi ham ismiga munosib edi:

“Javlon hatto etigining changini ham qoqmay uyga kirib keldi. Avval namatni, soʻng toʻshalgan koʻrpachalarni bosib oʻtib, tokchaga yaqinlashdi...”

“Onasi yana javob topolmay qoldi. Savollariga javob boʻlmagach, Javlon ovozi balandlatib soʻradi...”

Yozuvchi Erkinning otasini Mirabbosov nomi bilan tilga oladi. Uning ism bilan emas, familiya bilan atalishi ham maʼlum vazifa bajargan, yaʼni uning amal kishisi ekanligiga ishora. Bunga ijodkor hikoya soʻngida ishora qiladi:

“Javlon Jabborov unsurlar toʻdasi bilan yashirin til bogʻlaganini boʻyniga oldi. Aybini qon bilan yuvishga ont ichdi. Hayʼat uning qasamini inobatga olib, bolsheviklar safida bir yillik sinov muddati bilan qoldirdi. Majlis raisi Mirabbosov ...1919-yil.”

Mirabbosovning doʻsti Nozimxoʻja asarda faqatgina bir oʻrinda tilga olingan. Ammo, nazarimizda, u ahamiyatga molik shaxs boʻlganligi uchun ham adib uni ism bilan qoʻllagan. Masalan: *“- Kechqurun Nozimxoʻja akangizni ham olib ketishibdi, - dedi u sarosima bilan. – Bittadan terishyapti. Siz hoziroq uyingizga boring. Dadangizning kitoblarini, kundalliklarini, maktublarini, xullas, yozilgan qogʻoz zoti borki, berkiting. Julqunboy bilan Choʻlponning kitoblari zinhor yuzada qolmasin. Ehtiyot boʻling, bolam, bora qoling...”*

Demak, yozuvchi tomonidan bu obrazga ham ilm-maʼrifatli, jamiyat uchun kerakli shaxs sifatida qaralgan,

Hikoyada shulardan boshqa barcha qahramonlar ularning jamiyatdagi oʻrnini ifodalovchi shakllar, yaʼni shaxs otlari bilan ifodalangan:

“- Nimaga, muallim, -deb eʼtiroz bildirdi Erkin, -dadam... yoʻqlar-ku? Shunda ham kelishadimi bizlarnikiga?”

“- Onasi esa hamon yigʻlamsirab maktublarni, hujjatlarni toʻplardi.”

“Erkinning buvisi chiqib, ”Bolam bolshevik boʻlgan edi, toʻgʻri, lekin otabobolariday yotaversin...”

“Ona nima qilarini bilmay turganida, katta eshik ochilib, bir askar ko‘rindi.”

“Kampir qizini bag‘riga bosib, ho‘ng-ho‘ng yig‘ladi.”

“Akasi uyda ekan. Uni sal cho‘chibroq qarshi oldi... O‘zlari boradilar, - dedi akasi.”

“Akasi ko‘rinmay qoldi. Erkin ko‘zlarini yumdi. ”

“Beliga enli kamar bog‘lagan soqchi yigitchaning jimib qolganidan xavotirlanib, eshik tuynugini ochib qaradi. ”

Xulosa. Demak, adib Normurod Norqobilov hikoyalarda antroponimlardan nafaqat obrazning xarakter-xususiyatini ochib berish uchun, balki shunchaki uni nomlash uchun ham foydalangan ekan. Tohir Malik hikoyalari orqali aytishimiz mumkinki, asarda antroponimlar shaxs va jamiyat munosabatlarini ko‘rsatuvchi detal bo‘la olishi mumkin. Ulardan o‘rinli foydalanish asar tilini jonli xalq tili bilan yaqinlashtiradi, ularni milliylikni ko‘rsatuvchi qurol sifatida baholashimiz mumkin. Antroponimlar badiiy asar matnida o‘z o‘rniga ega bo‘lgan tilshunoslik birligi bo‘lib, ulardan foydalanishda adib, albatta, o‘ziga xos maqsadni ko‘zlar ekan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Бегматов, Э. (2007) Ўзбек исмлари. 2-нашри. – Тошкент: «О‘zME», 604 б.
2. Бегматов, Э.А. (1996) Номлар ва одамлар. – Тошкент: Фан, – Б. 12;
3. Бегматов, Э., Улуқов Н. (2008) Ўзбек ономастикаси (Библиографик кўрсаткич). – Наманган, – Б. 134-145.
4. Бегматов, Э., Хусанов Н., Ёқубов Ш., Боқиев Б. (1992) Ўзбек тарихий номшунослигининг долзарб муаммолари. Ўзбек тили ва адабиёти. 5/6, 21-27-б.
5. Рашидова, М. (2009) Лақабларнинг услубий-функционал хусусияти ҳақида. Тил ва адабиёт таълими. 4. 31-33-бет.
6. Норқобилов, Н (2007) Бўрон кўпган кун. Т.: Шарқ. Б. 34-85.
7. Тоҳир Малик. “Падаркуш”. (2007) Т.: Б. 13-45.
8. Tohir Malik. Voy, onajonim. (2018) Т.: “Yangi asr avlodi”. 66-b.
9. Hamroyeva R.M. “The literary of anthroponyms” ISSN (Online): 2455-7838 SJIF Impact Factor : 7.001 Research & Development Volume: 5, Issue:10, October 2020. EPRA International Journal of (IJRD) Monthly Peer Reviewed & Indexed International Online Journal ISI I.F. Value : 1.241 Indexed By: DOI : 10.36713/epra2016
10. Hamroyeva R.M. USE OF ANTHROPONYMS IN TAHIR MALIK’S STORIES. Journal of Contemporary Issues in Business and Government Vol. 27, No. 1, 2021P-ISSN: 2204-1990; E-ISSN: 1323-6903
11. Hamroyeva R. M. Application of Anthroponymic Units in the Works of Tahir Malik (On The Example of the Story "Devona") //Middle European Scientific Bulletin. – 2021. – Т. 8.